

Ten derden eene bladwesp, nu eens geen Limburger, maar een Hollander. Reeds drie jaren achtereen heb ik dit dier, soms in meerdere exemplaren, langs de Vecht, niet ver van de halte Keverdijk, gevonden zittende aan gras- of rietstengels, aan den waterkant. Het is een Dolerus-soort (*D. thoracicus* Kl.) Tot nog toe ving ik uitsluitend wijfjes, deze gelijken veel op de overal zeer gewone *D. fissus* Htg., doch zijn gemakkelijk te kennen aan een steenroode vlek midden op het borststuk, en een dito aan de zijden ervan. Ook zijn ze iets grooter.

Amsterdam.

W. H. J. VAN DER BEEK.

EEN VOOR NEDERLAND NIEUWE PLANT.

Kentrophyllum Lanatum D. C.

REEDS herhaalde malen zijn in ons land planten aangetroffen, wier vaderland elders ligt. Door de enorme middelen van verkeer en de intensieve handelsbetrekkingen tusschen verschillende landen hebben tengevolge van 't vervoer van groote hoeveelheden levensmiddelen, ook tal van plantenzaden hun weg gevonden naar ons land. Indien de omstandigheden gunstig zijn en zaden terecht komen op voor de ontkieming geschikten bodem, dan ontwikkelen ze zich. Zulke planten, die door de verkeersmiddelen in ons land zijn geraakt, noemde men Pothoofdplanten, naar het bekende terrein bij Deventer, waar vele van dergelijke planten zijn gevonden. Sedert lang nu, heeft dat Pothoofdterrein zijn ouden roem van zeldzame planten te herbergen verloren en zoo gaat 't met vele van zulke terreinen in de buurt van groote steden, terwijl er telkens nieuwe opduiken, die meer of minder interessante planten opleveren. Het is daarom beter, den naam Pothoofdplanten te laten verdwijnen, en een meer internationalen naam te bezigen en te spreken van adventiefplanten en de plaats waar zoo'n plant groeit, te noemen adventief-terrein.

Als je mooie en zeldzame planten wilt vinden, moet je naar Gelderland en Zuid-Limburg gaan. Hier bij Amsterdam groeit niets bijzonders!

Zoo hoort men vaak beweren, maar zij die dit zeggen geven blijk Amsterdam en haar omgeving al heel weinig te kennen. Amsterdam is integendeel rijk! Rijk aan mooie plekjes woest terrein met aangevoerden grond, vele adventief-terreinen, en de exploitatie daarvan is voor een botanicus dan ook zeer loonend.

Dit hebben wij nu al enkele jaren ondervonden. Wel moet erkend worden dat de studie van deze buitenlandsche planten met groote moeilijkheden is verbonden, omdat vaak onmogelijk kan gezegd worden, waar de plant haar vaderland heeft, en dus de flora's waarin zoo'n plant is beschreven, niet bekend zijn. Daarom is bij 't onderzoek toeval vaak een groote factor, en geduld is er in hoofdzaak voor noodig. Dit hebben wij dan ook ondervonden, maar door ijverig

te snuffelen in buitenlandsche florawerken en door nauwkeurige beschrijvingen te maken van de levende planten, komen wij toch aan ons doel n.l. de plant te identificeeren. Wij bereiken er ten slotte iets mede, en dat is 't juist wat ons zoo veel genoegen verschaft bij onzen arbeid.

Tal van nieuwe planten zijn door ons gevonden. In dit en eenige volgende opstellen willen wij trachten daar een denkbeeld van te geven.

Allereerst willen wij beginnen met een voor ons land geheel nieuwe composiet bekend te maken. Het is de *Kentrophyllum lanatum* D. C., die aldus de eer geniet van het eerst te worden voorgesteld, en ze is ten volle waard een weinig te worden bevoorrecht. Deze interessante composiet met distelachtig voorkomen noemden we, zoolang haar naam bij ons nog niet bekend was, eenvoudig: „onzen gelen distel“. De vondst had plaats in Juli 1910 en in 't einde der maand Augustus gingen we de plant in natura bestudeeren. De eerste oppervlakkige indruk doet denken aan de *Carthamus tinctorius* L., een plant misschien aan enkele lezers bekend. Deze *Carthamus*, in 1908 door een onzer gevonden op een afvalterrein aan den

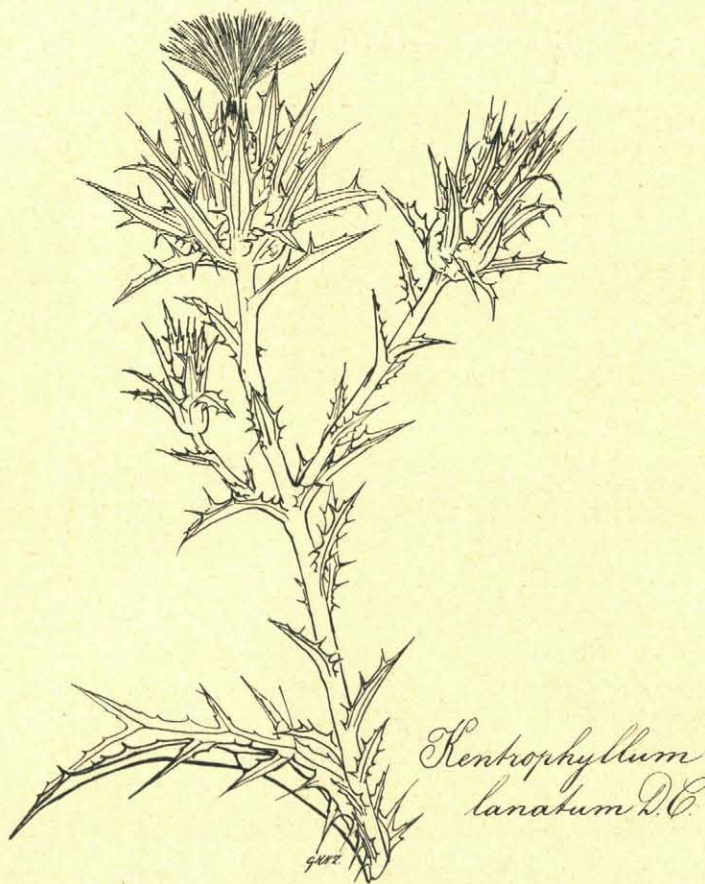

Fig. 1.

Rijnoever bij Arnhem, bevindt zich in de collectie van Dr. L. Posthumus te Voorburg. Dat 't deze plant niet kon zijn, leerde reeds een oppervlakkige kennismaking. Ook de afbeelding van deze plant, zooals ze voorkomt in de flora van Garcke, was voor ons overtuigend genoeg. De verschillen die ons dadelijk opvielen, waren, behalve de enorme hoogte van de geheele plant (meer dan een Meter), voornamelijk de bladvorm en de beharing. Terwijl *Carthamus tinctorius* geheel kaal is, heeft onze plant wollige stengels en omwindselbladen. Doch we

zouden nog belangrijker verschillen aantreffen als we de plant gingen ontleden. Het was ons bekend uit 't vroegere onderzoek van de *Carthamus tinctorius*, die we nu maar verder Saffloer zullen noemen, dat deze vruchten bezat die geen haarkroon vertoonden. Toen we dan ook de bloemhoofdjes onderzochten, vonden we bij onze nieuwe plant een prachtige haarkroon. Het is vooral op dit systematische verschil, dat de beroemde Fransche botanicus De Candolle, een nieuw geslacht heeft gebaseerd; terwijl Linné de plant, naar het wollig zijn van stengels en omwindselbladen, *Carthamus lanatus* noemde, gaf De Candolle haar den naam *Kentrophyllum lanatum*.

In fig. 1 is getracht een habitusbeeld te geven van de plant, die we nu wat nader willen gaan bekijken; daarbij zullen we vooral die kenmerken op den voorgrond plaatsen, die als duidelijke verschillen met den Saffloer aanwezig zijn. De bladen van den Saffloer zijn regelmatig getand en hebben een ovalen vorm tot grondslag; *Kentrophyllum* heeft, zooals onze teekening duidelijk aangeeft,

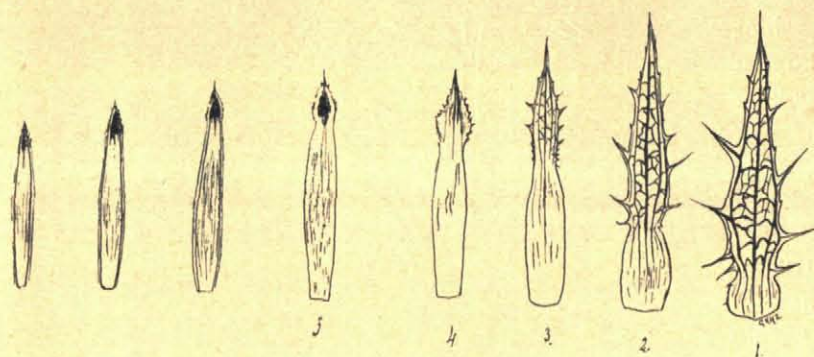

Fig. 2. Omwindselbladen van *Kentrophyllum lanatum* D. C.

vinspletig getande bladen; ook zijn ze hier stengelomvattend, terwijl ze bij Saffloer zittend zijn. De plant is hierdoor dan ook veel meer gewapend dan de Saffloer. Een ontleding

van het bloemhoofdje verschaft heel wat genoegens. Wat een prachtige omwindselbladen. Ze worden behalve door hun veerkracht bijeengehouden door een wollig weefsel. De buitenste hebben den gewonen bladvorm. Naar binnen toe nemen we een vormverandering waar. In fig. 2 hebben we getracht hiervan een beeld te geven. De buitenomwindselbladen hebben drie groote, stevige nerven, langs den rand loopt nog een minder sterke nerf. De verbinding van deze lengte-nerven, wordt tot stand gebracht door meerdere dwarsnerven, waartusschen zich een sterk ontwikkeld adernet bevindt. De voet der omwindselbladen wordt gevormd door een hard, hoornachtig, lichtgebogen gedeelte van 't blad. Verwijderen we de buitenste omwindselbladen, dan merken we, dat de volgende laag ongeveer denzelfden vorm heeft, alleen zijn de verhoudingen anders, wat uit de figuur is te zien. Na eenige lagen van die groene omwindselbladen stuiten we op een krans van blaadjes van geheel andere vorm (fig. 2 No. 4).

Wel heeft de top nog de groene kleur, maar de scherpe stekels zijn verdwenen, en in de plaats daarvan vinden we een breeden, vliezig getanden rand.

Verwijderen we deze blaadjes, dan bereidt dit ons een nieuwe verrassing.

Den vorigen vorm herkennen we nog wel, maar in plaats van groen is hier de tint prachtig karmijnrood aan den top (fig. 2 No. 5). Dit type van omwindselblad behouden we, alleen de vorm wordt smaller. Hebben we nu alle omwindselbladen verwijderd, dan zien we een met vele witte strooschubben bezetten bloembodem, waarop de vruchten scheef zijn ingeplant. In figuur 3 hebben we een afbeelding gegeven van een doorsneden hoofdje. Daar de studie van de vruchten belangrijk is, hebben we hiervoor een hoofdje gekozen, waarvan de vruchten al ontwikkeld waren. We hebben straks al gezegd, dat de vruchten in 't bezit zijn van een haarkroon, dit is echter niet 't geval met alle vruchten. De twee buitenste rijen der stompe vruchten, dus de randvruchten missen den haarkroon. De andere vruchten hebben zoolang ze nog niet geheel rijp zijn een haarkrans, bestaande uit zeer ongelijke kransen van *rechttopstaande* lintvormige schubben. Deze schubben zijn glanzend vuilgeel, en staan bij rijpheid uit het hoofdje genomen, bijna *horizontaal* uit. Ze zijn voor een haarkroon vrij breed, ongeveer $\frac{1}{2}$ m.m., terwijl de buitenste haren 1 m.m. lang zijn, met stompen en ingesneden top, zijn de binnenste wel bijna 1 cm. lang met spitsen top. Alle haren hebben een getanden rand. Door 't horizontaal uitstaan van deze „haren“, heeft de vrucht, van boven gezien, den vorm van een veelpuntige ster. De bloemen zijn geel van kleur. Ze hebben het gewone composieten type. Het zijn allen buisbloemen met een 5 slippige bruin violet geaderde buis. De rijpe vruchten zijn scherp gekield met vier ribben, aan den top zijn ze wat ingeregen. Ze varieeren van geelbruin tot lichtbruin aan den voet en aan de ribben zijn ze glanzend zwart gestreept (fig. 4).

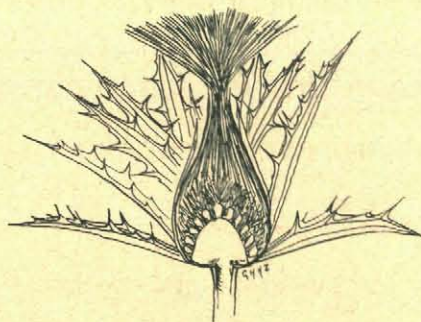

Fig. 3.
Doersnede van een hoofdje van Kentrophyllum.

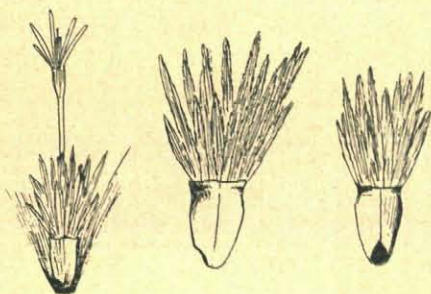

Fig. 4.

We hebben de rijpe zaden verzameld, om te trachten ze het volgende jaar te doen ontkiemen. Wellicht vertellen we er dan nog wat van.

Voorts willen wij nog op een verschil wijzen, dat voornamelijk opvalt bij de gedroogde plant. Zooals misschien bekend is, bevat de bloem van *Carthamus tinctorius* een prachtig roode kleurstof het Carthamine, die vroeger meer dan thans gebruikt werd om zijde te kleuren. Deze kleurstof, die bij opvallend licht goudgroen, bij doorvallend lichtrood is, wordt niet aangetroffen bij de *Kentrophyllum*. Het gevolg is dat de gedroogde Saffloer roode bloemen

bezit, terwijl de gele bloem der *Kentrophyllum* bij goed drogen hare kleur niet wijzigt.

Tenslotte zij nog vermeld, dat onze plant behoort tot de zeldzame, adventiefplanten. Zij is ook in Duitschland slechts zelden en aangevoerd gevonden aan de grens bij Metz.

Gorinchem }
Amsterdam } Oct. 1910.

J. Th. HENRARD.
G. H. H. ZANDVOORT.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

LITERATUUROVERZICHT.

Wie man die Menschen fast immer ungerecht beurteilt, wenn man sich selbst als Norm nimmt, so wird die Natur nie verstanden, wenn der Mensch sie von seinen egoistischen Standpunkte aus beurteilt. Will man die Natur verstehen, so muss man sie nach den ihr innewohnenden Gesetzen beurteilen. Dann findet man nirgends Willkür und Unordnung, Mordlust, Grausamkeit u.s.w. sondern überall nur innere Notwendigkeit und Grund dafür, dass es so sein muss.

JUNGE: »Der Dorfteich als Lebensgemeinschaft«.

Er zijn pas twee boeken uitgekomen die denzelfden levensgeest ademen, een groot en een kleiner. Wanneer we met het laatste beginnen, n.l. *Dr. Guenther: Die Lehre vom Leben* (Ernährung, Fortpflanzung, Befruchtung, Vererbung, Entwicklung und Tod) Stuttgart 1911 f 1.95, 172 pag., en dan zien we terstond in de voorrede een passage die dezen levensgeest duidelijk onder woorden brengt maar ons ook treft omdat ze zoo juist is. Het kost wel veel plaats van mijn overzicht ze te citeeren maar ze geeft ons zóó'n ruimen kijk op dat wat we tegenwoordig in ons vak zien gebeuren, dat ik niet na kan laten ze hier af te laten drukken: »Man stellte sich früher — und ein grosser Teil des Publikums tut es noch heute — unter einem Zoologen einen Mann vor, der Tiere sammelt, beschreibt und benennt. Nun wird gewiss auch diese Seite der Zoologie noch bearbeitet, und das mit Recht, aber der Hauptstrom der Wissenschaft fliesst schon seit langem nach einer anderen Richtung. Auf seinen Wege hat er auch die Botanik getroffen, und so ist eine neue Wissenschaft entstanden, die man »allgemeine Biologie« oder die *Lehre vom Leben* nennt. Weitaus die grössere Anzahl der heutigen Zoologen besteht aus Biologen, und es gibt so manchen bedeutenden Mann unter ihnen, der unter den verschiedenen Arten der Antilopen keinen Bescheid weiss, ein Zeichen dafür, wie sehr seit den Tagen Linné's sich die Zeiten geändert haben. Immer mehr spezialisiert sich die Wissenschaft und sie vergrössert sich in ihren Gebieten so sehr, dass jemand, der eines dieser Gebiete beherrschen will, für die anderen kaum Zeit hat. So hat auch der Biologe in seinem Reiche vollauf zu tun, und wahrlich, interessant genug sind die Fragen, die die allgemeine Biologie zu beantworten sucht. Da ist kaum ein Problem, welches nicht von höchster Wichtigkeit ist; ich brauche nur die Worte *Lebensvorgang, Vererbung, Geschlechtsbestimmung vor der Geburt, Ursachen der Verscheidenartigkeit der Organismen, Bedeutung des Todes, Befruchtung, Fortpflanzung* zu nennen. Darum hat auch die Allgemeinheit an der jetzigen zoologischen Forschung weit mehr Interesse als an der früheren. Dass das Publikum trotzdem so wenig über die heutigen Fortschritte in diesem Gebiet orientiert ist, hat in folgendem seine Ursache: Die Wissenschaft ist bereits so tief in ihr Material eingedrungen, dass es längerer Arbeit bedarf, ihr zu folgen. Alle möglichen Kenntnisse speziellerer Natur sind nötig, um die Ergebnisse der allgemeinen Biologie zu verstehen. Und es ist nicht leicht, solche dem Fernerstehenden beizubringen«.

Het is tevens zegt de schrijver een boek voor beginnende studenten (Natuurwetenschappen en Medicijnen) en 't is met literatuuropgaven voorzien.

Het tweede boek dat ik bedoel is een zoo juist verschenen wetenschappelijk testament van den in de studie der Natuur grijs geworden bekenden 88-jarigen geleerde *Alfred Russel Wallace* en het heet *The world of Life*. Hoe men nu ook denken moge over sommige opinie's en hypothesen van Wallace, hij blijft toch altijd een van de pioniers der Natuurwetenschappen,